

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет**

Кафедра всесвітньої історії

**В.Й.Сидорук, С.І.Жилюк,
Р.М.Постоловський**

ІСТОРІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

*Програма і методичні рекомендації
для самостійної роботи студентів
стаціонарної та заочної форм навчання*

Рівне – 2001

Історія середніх віків: Програма і методичні рекомендації на допомогу самостійній роботі студентів стаціонарної та заочної форм навчання. – Рівне, 2001. – 40 с.

Автори: *В.Й.Сидорук*, кандидат історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії РДГУ;
С.І.Жилюк, кандидат історичних наук, в.о.доцента кафедри всесвітньої історії РДГУ,
Р.М. Постоловський, кандидат історичних наук, професор, член–кореспондент Міжнародної слов'янської академії, ректор РДГУ.

Рецензенти: *А. І. Литвинчук*, кандидат історичних наук, професор;
В. І. Тхор, кандидат історичних наук, доцент.

Відповідальний за випуск П. О. Савчук

Затверджено рішенням вченої ради РДГУ
Протокол № 5 від 20 червня 2001 року

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2001.

I. МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ

У процесі вивчення курсу студенти повинні здобути ґрунтовні знання про формування нових форм економічного та суспільно-політичного життя у країнах Західної і Центральної Європи, досягнення матеріальної і духовної культури в добу середньовіччя. При цьому мають усвідомити, що середньовічний світ не тільки закономірний етап у прогресивному розвитку суспільства, але й самобутня, неповторна епоха в історії Європи. Щоправда, зі своєю неординарною, водночас примітивною і вишуканою, духовною культурою, ознайомлення з якою збагачує сучасну людину. Без осмислення цього багатого періоду, через який пройшли майже всі народи, неможливо збагнути загальних закономірностей виникнення, розвитку і загибелі формацій, заснованих на соціальній несправедливості, сучасного становища і статусу більшості країн Європи.

II. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

З метою повнішого засвоєння курсу "Історія середніх віків" постійно спиратися на суміжні дисципліни історичного циклу, такі як "Археологія", "Історія Греції та Риму", "Історичні допоміжні дисципліни", "Історія України", а також "Історія зарубіжної літератури", "Історія світової культури", "Релігієзнавство".

Міждисциплінарні зв'язки здійснювати у різних аспектах, а саме: у формі використання тих чи інших положень, у процесі аналізу фактичного матеріалу, через зіставлення і порівняння тих чи інших історичних явищ, ґрунтовніше розроблених в інших курсах.

III. НАВЧАЛЬНО–МЕТОДИЧНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев В. М. Тридцатилетняя война. – Л., 1961.
2. Альтамира–и–Кревеа Р. История Испании. – М., 1951.
3. Амбелен Р. Драмы и секреты истории. – М., 1994.
4. Англия в эпоху абсолютизма / Под ред. Ю. М. Сапрыкина. – М., 1994.
5. БродельФ. Время мира: Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV–XVIII вв. – М., 1992. – Т. 3.
6. Всемирная история. – М., 1957. – Т. 3, 4
7. Геллей Генрі Г. Біблійний довідник Геллея. – Торонто, 1985.
8. Григулевич И. Р. Инквизиция. – М., 1985.
9. Грин В. Безумные короли. – М., 1977.
10. Гумилев Л. Н. География этноса в исторический период. – Л., 1990.
11. Гизо Ф. История цивилизации Франции. – М., 1980.
12. Добиаш–Рождественская О. А. Крестом и мечом. – М., 1991.
13. Жоль К. Под знаком вечности. – К., 1991.
14. Заборов М. А. История крестовых походов в документах. – М., 1977.
15. Заборов М. А. Крестоносцы на Востоке. – М., 1980.
16. История Венгрии: В 3–х тт. – М., 1971.
17. История Византии: В 3–х тт. – М., 1971.
18. История дипломатии. – М., 1959.
19. История Европы. – М., 1993. – Т.3.
20. История Италии: В 3–х тт. – М., 1970. – Т.1.
21. История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма: В 3–х тт. – М., 1985. – Т. 1,2.
22. История Норвегии. – М., 1980.
23. История средних веков / Под ред. З. В. Удальцевой и С. П. Карпова. – М., 1990. – Т. 1,2.

24. История средних веков / Под ред. Н. Ф. Колесниченко. – М., 1986.
25. История средних веков: Хрестоматия. – М., 1988.
26. История Франции: В 3-х тт. – М., 1972.
27. История техники. – М., 1962.
28. История Швеции. – М., 1974.
29. Каждан А. П. Деревня и город Византии. – М., 1980.
30. Кампанелла Т. Місто Сонця. – К., 1992.
31. Кернс Э. Дорогами христианства: История церкви. – М., 1992.
32. Кесслер У. Ричард Львиное Сердце. – Харьков, 1997.
33. Ковальский Я. Папы и папство. – М., 1991.
34. Краткая история Румынии. – М., 1987.
35. Крип'якевич І. Всесвітня історія. – К., 1995. – Т.2.
36. Курбатов Г. Л. История Византии. – М., 1984.
37. Лебек С. Происхождение франков. – М., 1993.
38. Левандовский А. П. Жанна д'Арк. – М., 1982.
39. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М., 1992.
40. Лінч Дж. Середньовічна церква: Коротка історія. – К., 1994.
41. Лозинский С. Г. История папства. – М., 1986.
42. Люблинская А. Д. Франция в начале XVII века /1610–1620/. – Л., 1959.
43. Магидович И. П. Очерки истории географических открытий. – М., 1967.
44. Макиавелли Н. Избранные сочинения: Пер. с ит. – М., 1982.
45. Малаховский К. В. Кругосветный бег "Золотой лани". – М., 1980.
46. Мельникова Е. А. Меч и лира. – М., 1987.
47. Неусыхин А. И. Проблемы европейского феодализма. – М., 1974.

48. Парадисис А. Жизнь и деятельность Балтазара Коссы. Папа Иоан XXIII. – М., 1990.
49. Предания и мифы средневековой Ирландии / Под ред. Г. К. Кошкова. – 1991.
50. Пурышев Б. И. Хрестоматия по зарубежной литературе эпохи Возрождения. – М., 1962.
51. Савело К. Ф. Раннефеодальная Англия. – Л., 1977.
52. Сабатини Р. Торквемада и испанская инквизиция. – С. – Петербург, 1994.
53. Смирин М. М. К истории раннего капитализма в германских землях. – М., 1969.
54. Соловьева Э. Ю. Непобедимый еретик. Мартин Лютер. – М., 1984.
55. Снисаренко А. Д. Рыцари удачи. – С. – Петербург, 1991.
56. Сьюард Д. Генрих У. – Смоленск, 1996.
57. Тацит Публий Корнелий. О происхождении германцев и местонахождении Германии. – М., 1969.
58. Тейс Л. Наследие Каролингов. – М., 1993.
59. Удальцова З. В. Идеино–политическая борьба в Византии IV–VI вв. – М., 1979.
60. Хачатурян Н. А. Возникновение Генеральных штатов во Франции. – М., 1976.
61. Челліні Бенвенуто. Життєпис. – К., 1991.
62. Черняк Е. В. Судебная петля. – М., 1991.
63. Цезарь Гай Юлий. Записки Юлия Цезаря и его продолжателей о Галльской войне. – М., 1991.
64. Шервуд Е. Д. От англосаксов к англичанам. – 1998.
65. Шпренгер Я. Инститориус Г. Молот ведьм. – СПб, 1992.
66. Яброва М. М. Очерки колониальной экспансии Англии в эпоху первоначального накопления. – Саратов, 1966.

IV. ЗМІСТ КУРСУ

	Назва теми	Факультет						Форма контролю
		укр. філолог			іст. – соц.			
		Л	С	СР	Л	С	СР	
1.	Предмет і завдання курсу “Історія середніх віків”	2	-	2	2	-	2	Співбесіда
2.	Виникнення феодального ладу в Європі	4	2	2	2	2	2	Практичне заняття
3.	Створення та еволюція Франкської держави	2	-	2	-	-	2	Практичне заняття
4.	Виникнення і формування феодальних відносин у Візантії IV-XI ст.	2	2	2	2	2	2	Реферати
5.	Західна Європа в кінці раннього середньовіччя	4	-	2	2	-	2	Співбесіда
6.	Виникнення і піднесення середньовічних міст Західної Європи	2	-	2	2	-	2	Практичне заняття
7.	Християнська церква в XI – XIII ст. Хрестові походи	4	2	2	2	2	2	Реферати
8.	Утворення централізованих держав у Зах. Європі	4	-	2	2	-	2	Співбесіда
9.	Міжнародні зв'язки в Зах. Європі у XI-XIV ст.	4	2	2	2	2	2	Реферати
10.	Християнство, церква і єресь в середні віки	4	2	2	2	2	2	Реферати
11.	Османська імперія і боротьба народів проти турецьких завойовників	2	2	2	2	2	2	Реферати
12.	Культура Західної і Центральної Європи	2	2	2	2	2	2	Практичне заняття
13.	Раннє Відродження і гуманізм в Італії XIV- XVст.	2	-	2	2	-	2	Співбесіда
	Всього	-	-	-	24	14	26	
	Іст. – соц. (1-й сем.)	38	14	26	-	-	-	Залік
	Укр. . Філол. . (2-й сем)	38	14	26				Екзамен

1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Великі географічні відкриття і виникнення колоніальної системи	4	2	4	2	4	2	Реферати
2.	Реформація і Селянська війна в Німеччині. Реформація в інших країнах Зах. Європи	4	2	2	4	-	4	“Круглий стіл” Реферати
3.	Іспанія в XII-першій половині XVII ст.	2	2	2	-	2	2	Співбесіда
4.	Початок капіталістичного розвитку Англії	2	2	2	2	2	2	Реферати
5.	Нідерландська буржуазна революція	4	2	2	4	2	2	Реферати
6.	Абсолютна монархія у Франції	2	2	2	2	2	2	Реферати
7.	Італія в XVII-першій половині XVIII ст.	2	2	2	2	2	2	Реферати
8.	Країни Північної Європи в XVI-першій половині XVII ст.	4	2	2	8	2	2	Реферати
9.	Угорщина. Трансільванія. Молдавія і Валахія в XVI-першій половині XVII ст.	2	-	4	2	-	4	Співбесіда
10.	Балканські народи під владою Османської імперії у XVI-першій половині XVII ст.	4	2	2	4	-	4	Практичне заняття
11.	Міжнародні відносини в XVI-першій половині XVII ст.	2	2	2	2	-	2	Реферати
12.	Культура Зах. Європи кінця XV-першої половини XVII ст.	2	2	2	2	2	2	Реферати
	Всього							
	Іст. – соц. (2-й сем.)				30	18	32	Екзамен
	Укр. філол. (1-й сем.)	34	22	28				Залік
	За навчальний рік	72	36	54	54	32	58	

V. ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 5. ЗАХІДНА ЄВРОПА В КІНЦІ РАННЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

План

- а/ основні риси феодального ладу до кінця XI ст. ;
 - б/ англосаксонські королівства у Британії;
 - в/ виникнення Французького королівства та єдиної німецької ранньофеодальної держави;
 - г/ завоювання Іспанії арабами.
- Рекомендована література: 6, 19, 21, 37, 39, 51.

Тема 6. ВИНИКНЕННЯ І ПІДНЕСЕННЯ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ МІСТ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

План

- а/ розвиток міського життя у період раннього середньовіччя; виникнення феодальних міст;
 - б/ боротьба міст із сеньйорами й утворення міського самоврядування;
 - в/ розвиток торгівлі та кредитної справи в Західній Європі.
- Рекомендована література: 23, 24, 25, 39.

Тема 7. ХРИСТІЯНСЬКА ЦЕРКВА В XI–XIII СТ. ХРЕСТОВІ ПОХОДИ

План

- а/ передумови хрестових походів;
 - б/ початок хрестоносного руху. Перший хрестовий похід;
 - в/ другий і третій хрестові походи;
 - г/ четвертий хрестовий похід;
 - д/ причини занепаду і наслідки хрестоносного руху.
- Рекомендована література: 14, 15, 23, 24, 25, 31, 40, 41.

**Тема 8. УТВОРЕННЯ ЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ДЕРЖАВ
У ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ**

План

- а/ Франція: від роздробленості до цивілізації;
 - б/ боротьба з папством і виникнення Генеральних Штатів;
 - в/ Столітня війна;
 - г/ норманське завоювання та завершення процесу централізації Англії;
 - д/ передумови формування англійської нації.
- Рекомендована література: 4, 23, 24, 25, 11, 38, 51, 60, 64, 66.

**Тема 9. МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ
У ХІ–ХV СТ.**

План

- а/ розвиток міжнародних зв'язків;
 - б/ зміна співвідношення сил на міжнародній арені в ХІV–ХV ст.;
 - в/ міжнародне значення боротьби Польщі та інших слов'янських народів з німецькою експансією;
 - г/ гуситські війни / 1419–1434/ ;
 - д/ боротьба Болгарії та Сербії проти турецької агресії.
- Рекомендована література: 18, 23, 24, 25, 35, 39, 64, 66.

**Тема 10. ХРИСТІЯНСТВО, ЦЕРКВА І ЄРЕСІ
В СЕРЕДНІ ВІКИ**

План

- а/ християнізація Європи;
 - б/ розкол християнства: православ'я і католицизм;
 - в/ середньовічні єресі та боротьба з ними церкви;
 - г/ інквізиція.
- Рекомендована література: 7, 8, 12, 23, 24, 25, 31, 33, 40, 41, 48, 52.

**Тема 11. ОСМАНСЬКА ІМПЕРІЯ І БОРТЬБА НАРОДІВ
ПРОТИ ТУРЕЦЬКИХ ЗАВОЙОВНИКІВ**

План

- а/ турецькі завоювання на Балканах / 1352–1402/;

б/ падіння Візантійської імперії;
в/ зовнішньополітичне становище Валахії й Молдови в умовах експансії Османської імперії.

Рекомендована література: 17, 23, 24, 25, 34, 35, 36.

Тема 12. КУЛЬТУРА ЗАХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ XI–XV СТ.

План

а/ соціальні та світоглядні основи західноєвропейської середньовічної культури;

б/ освіта, церковні й нецерковні школи, університети;

в/ архітектура, лицарська культура та її складові.

Рекомендована література: 5, 13, 20, 23, 24, 25, 39, 49.

Тема 13. РАННЄ ВІДРОДЖЕННЯ І ГУМАНІЗМ В ІТАЛІЇ /XIV–XV СТ. /

План

а/ історичні передумови виникнення культури Відродження;

б/ ранній гуманізм;

в/ громадянський гуманізм;

г/ мистецтво раннього Відродження.

Рекомендована література: 5, 20, 23, 24, 25, 35, 39.

Тема 14. ВЕЛИКІ ГЕОГРАФІЧНІ ВІДКРИТТЯ І ВИНИКНЕННЯ КОЛОНІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

План

а/ Іспанія і Португалія – піонери Великих географічних відкриттів;

б/ відкриття морського шляху в Індію португальцями;

в/ відкриття Америки та колонізація Карибського басейну Іспанією. Завоювання Мексики і Перу;

г/ географічні відкриття в басейні Тихого океану.

Рекомендована література: 2, 19, 20, 23, 24, 25, 43.

***Тема 15. РЕФОРМАЦІЯ І СЕЛЯНСЬКА ВІЙНА В
НІМЕЧЧИНІ. РЕФОРМАЦІЯ В ІНШИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ***

План

- а/ епоха Реформації і Великої Селянської війни;
 - б/ М. Лютер – ідеолог Реформації;
 - в/ Реформація у Швейцарії та інших західноєвропейських країнах;
 - г/ феодална реакція і контрреформація.
- Рекомендована література: 7, 40, 41, 13, 54.

Тема 16. ІСПАНІЯ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

План

- а/ політичне і внутрішнє становище на початку правління Карла V;
 - б/ повстання міських комун Кастилії;
 - в/ Іспанія на початку XVII століття.
- Рекомендована література: 2, 5, 21, 23, 24, 25, 50, 52.

***Тема 17. ПОЧАТОК КАПІТАЛІСТИЧНОГО РОЗВИТКУ
В АНГЛІЇ***

План

- а/ розвиток промисловості;
 - б/ початок аграрного перевороту на селі;
 - в/ особливості англійського абсолютизму;
 - г/ колоніальна експансія Англії.
- Рекомендована література: 4, 23, 24, 25, 51, 64, 66.

Тема 18. НІДЕРЛАНДСЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ

План

- а/ політичний та соціально–економічний розвиток у першій половині XVI ст. ;
- б/ посилення феодално–католицької реакції в середині XVI ст.;
- в/ повстання 1572 р. Створення Республіки об'єднаних Провінцій;

г/ історичне значення Нідерландської буржуазної революції.
Рекомендована література: 5, 19, 23, 24, 25.

Тема 19. АБСОЛЮТНА МОНАРХІЯ У ФРАНЦІЇ

План

а/ економічний розвиток у XVI ст. ;
б/ становлення абсолютизму;
в/ громадянські війни. Генріх V;
г/ посилення абсолютизму на початку XVII століття.
Рекомендована література: 6, 11, 21, 23, 24, 25, 26, 40, 42, 56.

Тема 20. ІТАЛІЯ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

План

а/ особливості соціально–економічного та політичного розвитку Італії;
б/ італійські війни 1494–1559 рр. ;
в/ соціальна і класова боротьба в Італії;
г/ культура Італії.
Рекомендована література: 5, 20, 23, 24, 25, 39, 40.

Тема 21. КРАЇНИ ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТОЛІТТЯ

План

а/ особливості розвитку Північної Європи в XVI – першій пол. XVII ст. ;
б/ Реформація у Скандинавських країнах;
в/ Данія, Швеція, Норвегія, Фінляндія, Ісландія;
г/ оновлення духовного життя Північної Європи.
Рекомендована література: 5, 7, 19, 23, 24, 25, 28, 31, 49.

Тема 22. УГОРЩИНА, ТРАНСІЛЬВАНІЯ, МОЛДАВІЯ І ВАЛАХІЯ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТОЛІТТЯ

План

а/ Угорщина в період пізнього середньовіччя;

б/ Трансільванське князівство;
в/ Молдавське і Валаське князівства.
Рекомендована література: 6, 16, 23, 24, 34.

***Тема 23. БАЛКАНСЬКІ НАРОДИ
ПІД ВЛАДОЮ ОСМАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ
В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТОЛІТТЯ***

План

а/ балканські землі у складі Османської імперії;
б/ Албанія і Греція;
в/ боротьба балканських народів проти Потри;
Рекомендована література: 6, 19, 23, 24, 25, 39.

***Тема 24. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В XVI –
ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТОЛІТТЯ***

План

а/ оформлення дипломатичної служби в Європі;
б/ вогнища міжнародних конфліктів;
в/ Тридцятилітня війна. Вестфальський мир.
Рекомендована література: 1, 6, 19, 23, 24, 25.

***Тема 24. КУЛЬТУРА ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ КІНЦЯ XV –
ПЕРШОЇ ПОЛОВИНІ XVII СТОЛІТТЯ***

План

а/ основні напрямки розвитку культури Західної Європи;
б/ натурфілософія, книгодрукування, космографія, нова астрономія;
в/ розвиток природничих наук, філософія, соціальна утопія, академії.

Рекомендована література: 20, 23, 24, 27, 30, 40, 44, 50.

VI. ТЕМАТИКА І ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. ВИНИКНЕННЯ ФЕОДАЛЬНОГО ЛАДУ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ

Мета: Довести, що перехід до феодалізму на території колишньої Римської імперії підготовлявся розкладом рабовласницького ладу. Покзати, в чому проявлялася глибока криза рабовласницького суспільства, починаючи з другого століття нашої ери. Пригадати, як рабовласники стали використовувати землю, поліпшувати становище рабів.

Основні поняття: аріанство, адскрипції, емфітевзис, домінус, патронат, прекарій, коммендація, колон, донатизм, несторіанство, монофесітство, пелагіанство, конунг, рекс, василевс, лібері.

I. Контрольні запитання

1. У чому полягали особливості розкладу первіснообщинного ладу в германців?
2. Як із зародженням елементів феодалізму складається нова система цінностей, переважно чужа рабовласницькому суспільству?
3. Як криза рабовласницької ідеології вплинула на поширення християнства?
4. У чому полягає сутність генезису феодалізму в Західній Європі?

II. Практична робота

1. Спираючись на дані Юлія Цезаря та історика Таціта, проілюструвати, як перетворення влади германських вождів у спадкову, а військових дружин у постійні призвело до виділення знаті й виникнення нерівності.

2. Розкрити сутність фінансових реформ епохи домінанту.

Реферати

1. Християнізація Римської імперії.
2. Причини Великого переселення народів.
3. Виникнення варварських держав.

Додаткова література

1. Гуревич А. Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе. – М., 1970.
2. Барг М. А. Эпоха и люди. Становление историзма. – М., 1987.
3. Буданова В. П. Готы в эпоху Великого переселения народов. – М., 1990.
4. Корсунский А. Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германского королевства / до середины VI в. / . – М., 1984.
5. Салическая правда / Пер. Н. П. Грацианского. – М., 1950.
6. Удальцова З. В. Италия и Византия в VI веке. – М., 1959.

Тема 2. ВИНИКНЕННЯ І ФОРМУВАННЯ ФЕОДАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ВІЗАНТІЇ ІV–XI СТ.

Мета: Показати невідворотність кризи рабовласницького способу виробництва у Візантії, розкрити особливості в соціально-економічному розвитку Східної Римської імперії на шляху до феодалізму.

I. Контрольні запитання

1. Коли Візантія (Східна Римська імперія) оформилась як самостійна держава?
2. Чому Візантію називали країною міст?
3. Які особливості аграрного ладу Візантії у IV–VI століттях?
4. Яку роль в ідеологічному і соціально-політичному житті візантійського суспільства відігравала церква?
5. Чому Візантія претендувала на панування в усьому цивілізованому світі?

II. Практична робота

1. Аргументувати, чому найвищого розквіту досягла Візантія під час правління імператора Юстиніана.
2. Порівняти рівень освіченості у Візантії та Західній Європі XI–XII ст. і пояснити цю відмінність.

Реферати

1. Правління імператора Юстиніана / за кн. П. Кесарійського "Тайная история"/ .

2. Повстання "Ніки".

Основні поняття: мікрокомія, синкліт, консисторій, стратиг, феми, стратіоти, апори, георги, містії, іконоборці, капнікон, пронія.

Додаткова література

1. Прокопий Кесарийский. Тайная история. – М., 1991.

2. Византийские очерки. – М., 1971; М., 1977; М., 1982.

3. Курбатов Г. Л. История Византии /от античности к феодализму/. – М., 1984.

4. Удальцова З. В., Осипова К. А. Отличительные черты феодальных отношений в Византии // Византийский временник. – М., 1974. – Т. 36.

Тема 3. ХРИСТИЯНСЬКА ЦЕРКВА В XI–XIII СТ. ХРЕСТОВІ ПОХОДИ

Мета: показати роль релігії та церкви в розвитку середньовічної Європи, папську могутність у XII–XIII ст. Дати аналіз передумов виникнення хрестоносного руху і його наслідків. Охарактеризувати середньовічні іреси, інквізицію.

Основні поняття: "визволення гробу господнього", "невірні", сельджуки, тамплієри, іоніти, орден, симонія, схизма, інвеститура.

I. Контрольні запитання

1. Чому відбувся розкол християнської церкви на дві частини?

2. Чи вся християнська Європа потрапила під духовну владу пап?

3. Як змінювалася папська влада протягом середньовіччя?

4. Хто ініціював війни проти іновірців–мусульман?

5. Чим закінчився Четвертий хрестовий похід у "святую землю"?

II. Практична робота

1. Проаналізувати і дати оцінку всім восьми хрестовим походам.

2. Показати на карті маршрути Першого, Другого, Третього і Четвертого хрестових походів.

Реферати:

1. "Константинів дар".
2. Інквізиція.
3. Перший хрестовий похід.

Додаткова література

1. Виллардуен Ж. де. Взятие Константинополя. Песни труверов. 1984.
2. Робер де Клари. Завоевание Константинополя / Пер., статья и коммент. М. А. Заборова. – 1986.
3. Карпов С. П. Латинская Романия // Вопросы истории. – 1984. – №12.
4. Соколов Н. П. Образование Венецианской колониальной империи. – Саратов, 1963.
5. Юзбашян К. Н. Классовая борьба в Византии в 1180–1204 гг. и четвертый крестовый поход. – Ереван, 1957.

Тема 4. МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ В ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ В XI–XVI СТ.

Мета: з'ясувати, які фактори впливали на розвиток міжнародних відносин цього періоду, а також викликали вогнища конфліктів між державами.

I. Контрольні запитання

1. Як складалася система міжнародних відносин у Західній Європі та вироблялися дипломатичні норми і традиції?
2. Як розширювались і зміцнювались економічні, політичні та культурні зв'язки між Європою і Сходом?
3. Загроза Європі з боку Османської імперії.
4. У чому полягає значення Гуситських воєн / 1419–1434/ ?
5. Як Грюнвальдська битва вплинула на майбутнє Тевтонського ордена?

II. Практична робота

1. Показати на карті Європи головні вогнища конфліктів.
2. Як впливали на міжнародні відносини в Європі зовнішні фактори?

3. Папство і його вплив на міжнародну політику.

Додаткова література

1. Германская экспансия в Центральной и Восточной Европе. – М., 1965.
2. История дипломатии. 2–е изд. – М., 1959. – Т.1.
3. Международные связи стран Центральной, Восточной и Юго–Восточной Европы и славяно–германские отношения. – М., 1968.
4. Разин Е. А. История военного искусства. – М., 1957. – Т. II.

***Тема 5. ХРИСТИЯНСТВО, ЦЕРКВА І ЄРЕСІ
В СЕРЕДНІ ВІКИ***

Мета: охарактеризувати, що дала народам Європи перемога християнства, розкрити причини конфронтації між західною і східною церквами; з'ясувати значення кльонійської реформи, претензії церкви на всі сфери життя суспільства.

Основні поняття: інтердикт, celibat, курія, індульгенція, інвеститура, аббат, "денарій св. Петра", конклав, анафема.

I. Контрольні запитання

1. Чому церква стала не тільки важливим елементом соціально–політичної системи феодалізму, але й головним інститутом, який санкціонував її?

2. Показати на карті території, на які поширювалася влада пап, а на які – патріархів.

3. Пояснити сутність еретичних доктрин: аріанство, донатизм, маркіоніти, монофізити, маніхейство, богоміли, катари / альбігойці/, вальденси, несторіанство, пелегіани.

II. Практична робота

1. Зробити порівняльну характеристику богословських та соціальних еретичських рухів.

2. Коли виникла і доки проіснувала папська держава?

Додаткова література

1. Гутнова Е. В. Средневековое крестьянство и ереси // Средние века. – М., 1975. – Вып. 38.

2. Зайцев В. К. К вопросу о взаимоотношениях богомилства и некоторых западных еретических движений // Вестник Ленингр. ун-та. – 1964. – №14. – Вып.3.

3. История свободомыслия и атеизма в Европе / Под ред. Н. П. Соколова. – М., 1966.

4. Керов В. Л. Народные восстания и еретические движения во Франции в конце XIII века. – М., 1986.

5. Корсунский А. Л. Религиозный протест в эпоху раннего средневековья в Западной Европе // Средние века. – М., 1981. – Вып. 44.

6. Рамм Б. Я. Папство и Русь в XI–XV вв. – М., Л., 1959.

7. Чайковская О. Г. Клунийское движение X–XI вв., его социальный и политический характер // Вопросы истории и атеизма. – М., 1960. – Вып.8.

Тема 6. ОСМАНСЬКА ІМПЕРІЯ І БОРОТЬБА НАРОДІВ ПРОТИ ТУРЕЦЬКИХ ЗАВОЙОВНИКІВ

Мета: розповісти про утворення Османської держави і її загарбницьку політику щодо народів Європи та Азії.

Основні поняття: візир, муфтії, диван, шаріат, яничари, шейх, дервіш.

I. Контрольні запитання

1. Коли виникла Османська держава?

2. Назвати перші завоювання османських султанів у Європі.

3. Яку зовнішню політику проводив султан Мехмед II?

II. Практична робота

1. Дати характеристику Османській імперії.

2. Аргументувати зовнішньополітичне становище Валахії та Молдавії в умовах експансії Османської імперії.

3. Розкрити боротьбу балканських народів проти турецької агресії.

Додаткова література

1. Османская империя и страны Центральной и Восточной и Юго-Восточной Европы в XV–XVI вв. – М., 1984.

2. История Молдавской ССР: С древнейших времен до наших дней. – Кишинев, 1982.

3. Краткая история Румынии: С древнейших времен до наших дней. – М., 1987.

4. Рансимен С. Падение Константинополя в 1453 г. – М., 1983.

***Тема 7. КУЛЬТУРА ЗАХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЄВРОПИ ХІ–ХV СТ.***

Мета: розкрити соціальні та світоглядні основи західноєвропейської середньовічної культури, зокрема показати роль християнської релігії та церкви у культурному житті, зв'язок середньовічної культури з народною, розвиток освіти, науки і культури.

Основні поняття: скрипторій, аскетизм, замок, карнавал, вітражі, тривіум, магдебурзьке право, лицар, університети, квадривіум, корпорації / цехи / , схоластика, містерія.

I. Контрольні запитання

1. Що сприяло розвитку культури в Західній і Центральній Європі в ХІ–ХV ст?

2. Як вплинув релігійний світогляд на культуру Західної Європи?

3. Які основні типи шкіл в західній культурі?

4. Коли виникли в Західній Європі перші університети?

5. Назвіть відомі вам пам'ятки романської та готичної архітектури.

II. Практична робота

1. Дати характеристику героїчного епосу.

2. "Божественна комедія" Данте.

Реферати

1. Каролінгське відродження.
2. Ранній гуманізм.
3. Лоренцо Валла.
4. Леон Батіст Альберті.

Додаткова література

1. Абеляр Пьер. История моих бедствий / Отв. ред. Н. А. Сидорова. – М., 1959.
2. Английские и шотландские баллады. – М., 1973.
3. Беовульф. Старшая Эдда. Песнь о Нибелунгах. – М., 1975.
4. Западноевропейский эпос. – Л., 1977.
5. Песнь о Роланде. Коронование Людовика. Нимская телега. Песнь о Сиде. Романсеро. – М., 1976.
6. Любимов Л. Искусство Западной Европы. – М., 1985.
7. Культура и искусство западноевропейского средневековья. – М., 1981.

Тема 8. ВЕЛИКІ ГЕОГРАФІЧНІ ВІДКРИТТЯ І ВИНИКНЕННЯ КЛОНІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Мета: розповісти про те, як технічні винаходи і відкриття вплинули на зміни у продуктивних силах, зокрема на розвиток суднобудування і судноплавства, що зрештою привело до Великих географічних відкриттів і утворення колоніальної системи.

1. Контрольні запитання

1. Чому піонерами великих географічних відкриттів вважаються Іспанія і Португалія?
2. Як досягнення в науці й техніці вплинули на розвиток суднобудування і мореплавства?
3. Які колонії захопили португальці в XV ст. ?
4. Хто відкрив морський шлях до Індії?
5. Колоніальне суперництво між Португалією та Іспанією.
6. Відкриття західного шляху в Індію. Перша навколосвітня подорож Магеллана /1519–1522/.

7. Подорожі Христофора Колумба. Відкриття Америки.
8. Колонізація Карибського басейну Іспанією.
9. Завоювання Мексики і Перу.
10. Географічні відкриття у басейні Тихого океану.
11. Як географічні відкриття вплинули на розвиток промисловості й торгівлі в Європі?

II. Практична робота

1. Показати на карті маршрути іспанських і португальських мореплавців і відкриті ними землі.
2. Дати оцінку ролі католицької церкви в колоніальних завоюваннях.

Реферати

1. Х. Колумб.
2. Наслідки Великих географічних відкриттів.

Додаткова література

1. Лас Касис Бартоломе де. История Индий. – Л., 1968.
2. Открытие великой реки Амазонки. Хроника и документы XVI в. о путешественниках Франциско де Орельяны. – М., 1963.
3. Пигафетта Антонио. Путешествие Магеллана. – М., 1950.
4. Путешествие Христофора Колумба. Дневники, письма, документы. – М., 1961.
5. Бартоломе де Лас Касас. К истории завоевания Америки. – М., 1966.
6. Гуляев В. И. По следам конкистадоров. – М., 1976.
7. Магидович И. П., Магидович В. И. Очерки по истории географических открытий: В 5-ти тт. – М., 1983. – Т.2. Великие географические открытия /конец XV – середина XVII в. /.
8. Митчел М. Эль-Кано. Первый кругосветный мореплаватель. – М., 1968.
9. Свет Я. М. Колумб. – М., 1973.
10. Свет Я. М. Фердинандо Магеллан. – М., 1956.
11. Харт Г. Морской путь в Индию. Рассказы о плаваниях и подвигах португальских мореходов, а также о жизни и времени

дона Васко да Гамы, адмирала, вице-короля Индии и Графа Видигейры. – М., 1959.

**Тема 9. РЕФОРМАЦІЯ І СЕЛЯНСЬКА ВІЙНА
В НІМЕЧЧИНІ. РЕФОРМАЦІЯ В ІНШИХ КРАЇНАХ
ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ**

Мета: простежити процес зародження капіталістичного виробництва, особливості економічного і політичного розвитку Німеччини.

1. Контрольні запитання

1. Як розвивалося цехове ремесло в німецьких містах?
2. Як вплинула на економічний розвиток країни втрата Німеччиною транзитних торговельних шляхів через Європу?
3. Що собою являла "Священна римська імперія німецької нації"?
4. Чому загострилися соціальні протиріччя і класова боротьба в XVI ст. в Німеччині?
5. Причини невдоволення католицькою церквою у широких верств німецького суспільства.
6. Мартін Лютер – ідеолог Реформації. У чому сутність лютеранства?
7. Ульріх Цвінглі та Жан Кальвін.
8. Поширення Реформації на західноєвропейські країни і контрреформація.

Реферати

1. М. Лютер.
2. Т. Мюнцер.
3. У. Цвінглі.
4. Ж. Кальвін.

Додаткова література

1. Голубкин Ю. А. Эволюция представлений Мартина Лютера о светской власти и ее роли в Реформации (1517–1525) // Ежегодник германской истории. – 1978. – М., 1979.

2. Драгоманов М. П. Борьба за духовную власть и свободу совести в XVI–XVII веке // *Вибране.* – К., 1991.
3. Энгельс Ф. Селяньска війна в Німеччині // Маркс К., Энгельс Ф. Твори. – Т.7.
4. Смирин М. М. Народная Реформация Томаса Мюнцера и Великая Крестьянская война. – 2–е изд. – М., 1955.
5. Соловьев Э. Ю. Непобежденный еретик: Мартин Лютер и его время. – М., 1984.
6. Чистозванов А. Н. Реформація как фактор германской истории XVI в. // *Средние века.* – М., 1985. – Вып. 48.
7. Штекли А. Е. Томас Мюнцер. – М., 1961.
8. Виппер Р. Ю. Влияние Кальвина и кальвинизма на политические учения и движения XVI в. Церковь и государство в Женеве XVII века в эпоху кальвинизма. – М., 1984.

Тема 10. ІСПАНІЯ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

Мета: розкрити особливості соціально–економічного, політичного і культурного розвитку Іспанії в період пізнього середньовіччя.

I. Контрольні запитання

1. Які причини спонукали іспано–християнські держави до їхнього об'єднання?
2. Як проходило утворення Іспанського королівства?
3. Чому загострилося становище в країні на початку правління Карла V?
4. У чому причини і наслідки повстання комунерос?
5. Що гальмувало економічний розвиток Іспанії, незважаючи на сприятливі умови в XVI столітті для піднесення економіки і торгівлі?
6. Назвати причини політичного й економічного занепаду Іспанії на початку XVI століття.

II. Практична робота

1. Дати оцінку діяльності іспанських кортесів початку XVI ст.

2. Проаналізувати зовнішню політику Філіпа II.

Реферати

1. Повстання комуненерос.

2. Культура Іспанії.

Додаткова література

1. Варьяш О. И. Королевская власть и ордена в Испании XVI века // Россия и Испания: Историческая ретроспектива. – М., 1987.

2. Ведюшкин В. А. Дворянство в кастильских кортесах (XVI – начало XVII в.). // Социально–политическое развитие стран Пиринейского полуострова при феодализме. – М., 1985.

3. Ведюшкин В. А. Экономическое положение кастильской аристократии в XVI в. // Социально–экономические проблемы генезиса капитализма. – М., 1984.

4. Денисенко Н. П. Отчуждение селений и земель королевской властью в Испании XV–XVI в. // Средние века. – М., 1976. – Вып. 40.

5. Литаврина Э. Э. "Революция цен" и государственные финансы Испании в XVI–XVII вв. // Проблемы испанской истории. – М., 1975.

Тема 11. ПОЧАТОК КАПІТАЛІСТИЧНОГО РОЗВИТКУ АНГЛІЇ

Мета: охарактеризувати процес утворення капіталістичного ладу в країні, перехід нового дворянства до буржуазних методів ведення господарства, а також вплив інших факторів на початкове нагромадження.

1. Контрольні запитання

1. У чому особливість розвитку промисловості в Англії?

2. Як вплинули Великі географічні відкриття на піднесення економіки?

3. У чому сутність аграрного перевороту в селі?

4. Зміни в соціальному ладі.

5. Виникнення нових класів.

6. Селянські заворушення і повстання.

7. Особливості абсолютизму в Англії.
8. Реформація в Англії.
9. Внутрішня політика Тюдорів.
10. Експансіоністська колоніальна політика Англії.

II. Практична робота

1. Проаналізувати англо–шотландські взаємовідносини.
2. З'ясувати причини іспано–англійського морського суперництва.

Реферати

1. Повстання Уота Тайлера.
2. Т. Мор.
3. Ф. Бекон.

Додаткова література

1. Англия в эпоху абсолютизма. // Статьи и источники. – М., 1984.
2. Бэкон Френсис. Новая Атлантида. Опыты и наставления нравственные и политические. 2–е изд. – М., 1962.
3. Мор Томас. Утопия. – М., 1978.
4. Сапрыкин Ю. М. Народные движения в Англии в XVI – начале XVIIв. – М., 1981.
5. Англия XV–XVII вв. Проблемы разложения феодализма и генезиса капитализма. – Горький, 1981.
6. Мещерякова Н. М. Основные черты генезиса капитализма в промышленности Англии XVI–первой половины XVII в. // Проблемы генезиса капитализма. – М., 1978
7. Штокмар В. В. Экономическая политика английского абсолютизма в эпоху его расцвета. – Л., 1962.

Тема 12. НІДЕРЛАНДСЬКА БУРЖУАЗНА РЕВОЛЮЦІЯ

Мета: незважаючи на те, що у Нідерландах раніше, у порівнянні з іншими країнами Західної Європи, стало розвиватися капіталістичне виробництво, цей процес стримувався пануванням іспанської монархії та збереженням нею феодальних порядків; це не

могло не викликати загострення класової та національно–визвольної боротьби, яка закінчилася перемогою революції й визвольною війною в північній частині Нідерландів.

I. Контрольні запитання

1. Дати характеристику політичному ладові Нідерландів першої половини XVI століття.
2. Дати оцінку розвитку капіталістичних відносин у Нідерландах XVI ст.
3. Проаналізувати наслідки економічних змін, викликаних початковим нагромадженням капіталу.
4. Пояснити причини посилення феодално–католицької реакції за правління Філіпа II.
5. З'ясувати мотиви назрівання революційної ситуації в Нідерландах.
6. Іконоборське повстання 1566 р.
7. Дати оцінку терористичному режимові герцога Альби.
8. Проаналізувати політику принца Оранського і дворянської еміграції.
9. Повстання 1572 р. і зародження буржуазної республіки.
10. "Гентське умиротворення".
11. Утворення Республіки сполучених провінцій.
12. Історичне значення Нідерландської буржуазної революції.

II. Практична робота

1. Культура Нідерландів XVI ст.
2. Вестфальський мир.

Реферати

1. Іконоборське повстання 1566 р.
2. Політика принца Оранського.
3. Республіка Сполучених провінцій.

Додаткова література

1. Бааш Э. История экономического развития Голландии в XVI–XVIII веках. – М., 1949.
2. Буткевич В. Г. Политико–правовые взгляды Гуго Гроция // Советское государство и право. – 1984. – №9.

3. Чистозвонов А. Н. Бюргерство и буржуазия в Нидерландах (XV–XVIII вв.). // Социально–экономические проблемы генезиса капитализма. – М., 1984.

4. Чистозвонов А. Н. Нидерландская буржуазная революция XVI века. – М., 1958.

5. Чистозвонов А. Н. Генезис капитализма в Нидерландах // Проблемы генезиса капитализма. – М., 1978.

6. Чистозвонов А. Н. Становление государственного строя Республики Соединенных провинций // Средние века. – М., 1987. – Вып. 50.

Тема 13. АБСОЛЮТНА МОНАРХІЯ У ФРАНЦІЇ

Мета: з'ясувати особливості формування французької абсолютної монархії, причини релігійних / гугенотських/ воїн.

I. Контрольні запитання

1. Які соціально–економічні передумови сприяли створенню режиму абсолютизму?

2. Галіканська церква і реформаційний рух у Франції.

3. Два напрями реформаційного руху – буржуазний і дворянський.

4. Передумови громадянських воєн.

5. Генріх IV і зміцнення абсолютизму.

II. Практична робота

1. Дати оцінку діяльності Католицької ліги.

2. Культура Франції XVI ст.

Реферати

1. Паризька ліга 1585 р.

2. Нантський едикт 1598 р.

Додаткова література

1. Лозинский А. А. Генеральный совет лиги (из истории Католической лиги во Франции) // Средние века. – М., 1971. – Вып. 33, 34.

2. Люблинская А. Д. Франция при Ришелье. Французский абсолютизм в 1630–1642 гг. – Л., 1982.

3. Люблинская А. Д. Французские крестьяне в XVI–XVII вв. – Л., 1978.

4. Молдавская М. А. У истоков рабочего движения во Франции. – К., 1989.

5. Плешкова С. Л. Абсолютная монархия и судьба цехового ремесла во Франции // Вестник Моск. ун-та. Серия 8. История. – 1982. – №1.

6. Поршнева Б. Ф. Народные восстания во Франции перед Фрондой / 1623–1648/ – М., Л., 1948.

7. Трофимова О. В. Города в Гугенотском движении во Франции XVI века. – Ярославль, 1983.

8. Червоная Т. М. Проблема становления капиталистического фермерства во Франции XVII в. (на примере Парижского района) // Средние века. – М., 1972. – Вып. 35.

Тема 14. ІТАЛІЯ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

Мета: розглянути особливості соціально–економічного, політичного і культурного розвитку Італії, з'ясувати причини політичної роздробленості країни.

I. Контрольні запитання

1. Італійські війни 1494–1559 рр.
2. Нерівномірність темпів і рівня економічного розвитку держави.
3. Соціальна і класова боротьба.
4. Реформація і контрреформація в Італії.
5. Культура Італії в XVI – першій половині XVII ст.

II. Практична робота

1. З'ясувати причини успіхів аграрного сектора в Італії в другій половині XVI ст.
2. Значення миру, укладеного в 1559 р. в Като–Камбрезі.

Реферати

1. Н. Макіавеллі.

2. Т. Кампанелла.

Додаткова література

1. Баткин Л. М. Итальянское Возрождение в поисках индивидуальности. – М., 1989.

2. Горфункель А. Х. Джордано Бруно. – М., 1973.

3. Котельникова Л. А. Из истории дворянского земледелия в Центральной Италии XVI в. // Средние века. – М., 1985. – Вып. 48.

4. Ролова А. Д. Основные черты экономического развития Италии в XVI–XVII вв. // Возникновение капитализма в промышленности и сельском хозяйстве стран Европы, Азии и Америки. – М., 1968.

5. Рутенбур В. И. Теория и практика итальянского абсолютизма // Европа в средние века: экономика, политика культура. – М., 1972.

6. Чиколини Л. С. Социальная утопия в Италии. XVI – начало XVII в. – М., 1980.

Тема 15. КРАЇНИ ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

Мета: простежити особливості розвитку Північної Європи, перехід від станових монархій до абсолютних.

I. Контрольні запитання

1. Відновлення державної незалежності Швеції після розірвання Кальмарської унії.

2. Реформація у Скандинавських країнах.

3. Особливості соціального розвитку Данії в XVI ст.

4. Зовнішня політика Швеції в XVI–поч. XVII ст.

5. Норвегія у складі Датсько–Норвезької монархії.

6. Економічний і соціальний розвиток Фінляндії та Ісландії.

II. Практична робота

1. Економічний і соціальний розвиток Швеції у пізній середньовіччя.

2. Данія в першій половині XVII ст. Правління Християна IV.
Реферати

1. Реформи Християна II.

2. Державні реформи Густава I Вази.

Додаткова література

1. Анохин Г. И. Общинные традиции норвежского крестьянства. – М., 1971.

2. Гуревич А. Я. Основные этапы социально–экономической истории норвежского крестьянства в XIII–XVII вв. // Средние века. – М., 1959. – Вып. XVI.

3. Журбин А. С., Шаскольский И. П. Крестьянская война в Финляндии в конце XVI в. // Вопросы истории. – 1981. – №8.

4. Кан А. С. Развитие капитализма в Швеции до промышленного переворота и буржуазная революция начала XIX в. // Скандинавский сборник. – Таллин, 1980. – Вып. 25.

5. Кан А. С. Социально–экономическая характеристика шведской деревни первой половины XVII в. // Средние века. – М., 1957. – Вып. IX.

Тема 16. БАЛКАНСЬКІ НАРОДИ ПІД ВЛАДОЮ ОСМАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

Мета: прокоментувати політику ісламізації й асиміляції підкореного Портою християнського населення на Балканах, висвітлити боротьбу підкорених народів проти османського іґа.

I. Контрольні запитання

1. Балканські землі у складі Османської імперії.

2. Феодальні відносини в балканських землях Османської імперії.

3. Становище міст у балканських провінціях Османської імперії.

4. Визвольна боротьба балканських народів проти Порти.

II. Практична робота

1. Охарактеризуйте хайдуцький рух.

2. Показати на карті турецькі завоювання на Балканах.

Реферати

1. Г. Кастріоті / Скаденберг/ .

Додаткова література

1. Арш Г. Л., Сенкевич И. Г., Смирнова Н. Д. Краткая история Албании. – М., 1965.

2. Достоян И. С. Борьба сербского народа против турецкого ига. XV – начало XIX в. – М., 1958.

3. История Болгарии. – М., 1954. – Т.1.

4. История Югославии. – М., 1963. – Т.1.

5. Османская империя: система государственного управления, социальные и этнорелигиозные проблемы. – М., 1986.

6. Тодоров М. Н. Балканский город XV–XIX вв. Социально–экономические демографическое развитие. – М., 1976.

7. Фрейденберг М. М. Дубровник и Османская империя. – М., 1989.

Тема 17. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

Мета: проаналізувати і дати оцінку міжнародним відносинам у Європі в період розкладу феодалізму і формування капіталістичного устрою.

1.Контрольні запитання

1. Завершення територіального об'єднання і створення умов для утворення феодально–абсолютистських держав.

2. Оформлення дипломатичної служби.

3. Місце війни у зовнішній політиці.

4. Вогнища міжнародних конфліктів.

5. З'ясувати політичні, соціально–економічні та релігійні причини виникнення Тридцятилітньої війни.

6. Чеський період війни.

7. Датський період війни.

8. Шведський період війни.

9. Франко–шведський період війни.

10. Міжнародне значення Вестфальського миру.

II. Практична робота

1. Вплив Білогорської битви на політичну і воєнну ситуацію в Центральній Європі.

2. Участь українських козаків у Тридцятилітній війні.

Реферати

1. Альбрехт Валенштейн.

2. "Похоронний сейм".

Додаткова література

1. Грох М. К вопросу об экономических отношениях стран Восточной и Западной Европы в переломный период Тридцатилетней войны // Средние века. – М., 1963. – Вып. 24.

2. Ивонин Ю. Е. Становление европейской системы государств. Англия и Габсбурги на рубеже двух эпох. – Минск, 1989.

3. Ивонин Ю. Е. У истоков европейской дипломатии нового времени. – Минск, 1984.

4. Поршнева Б. Ф. Тридцатилетняя война и вступление в нее Швеции и Московского государства. – М., 1976.

5. Сказкин С. Д. Международные отношения в Европе в конце XV и первой половине XVI в. // Сказкин С. Д. Из истории социально–политической и духовной жизни Западной Европы в средние века. – М., 1981.

Тема 18. КУЛЬТУРА ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ КІНЦЯ XV–ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ.

Мета: охарактеризувати основні напрями в розвитку культури Західної Європи, нові стилі художньої творчості – бароко і класицизм, специфіку західноєвропейського реалізму.

I. Контрольні запитання

1. Розкрити особливості гуманістичного руху в XVI ст.

2. Західноєвропейська натурфілософія.

3. Книгодрукування.
4. Космографія.
5. Розвиток природничих наук.
6. Політичні теорії.
7. Соціальні утопії
8. Історіографія.

II. Практична робота

1. Охарактеризуйте мистецтво Голландії.
2. Література і мовознавство.

Реферати

1. Г. Галілей.
2. "Утопія" Мора.
3. Леонардо да Вінчі.

Додаткова література

1. Античное наследие в культуре Возрождение. – М., 1984.
2. Бенеш О. Искусство Северного Возрождения. – М., 1973.
3. Горфункель А. Х. Гуманизм и натурфилософия эпохи Возрождения. – М., 1977.
4. Горфункель А. Х. Джордано Бруно. – М., 1973.
5. Горфункель А. Х. Томмазо Кампанелла. – М., 1969.
6. Горфункель А. Х. Философия эпохи Возрождения. – М., 1973.
7. Зубов В. П. Леонардо да Винчи. 1452–1519. – М., Л., 1962.
8. Лазарев В. Н. Старые итальянские мастера. – М., 1972.
9. Рутенберг В. И. Титаны Возрождения. – Л., 1976.
10. Субботин А. Л. Френсис Бэкон. – М., 1974.
11. Юсим М. А. Этика Макиавелли. – М., 1990.

VII. КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

1. Сутність феодального ладу.
2. Династія Каролінгів.
3. Правління імператора Юстиніана.
4. Соціально–політичний лад скандинавів у раннє середньовіччя.
5. Ріст німецьких міст у XI ст.
6. Мусульманське завоювання Іспанії.
7. Хрестові походи.
8. Четвертий хрестовий похід.
9. Столітня війна.
10. Селянські повстання Уота Тайлера та Джека Кеда.
11. Війна Червоної та Білої троянд.
12. Конфронтація між західною і східною церквою.
13. Нантський едикт і проблема збереження релігійного миру у Франції (1598–1629).
14. Гуситські війни і їх вплив на зовнішні зв'язки Європи.
15. Османські завоювання в Європі.
16. Іспанія і Португалія в XIV–XV ст.
17. Великі географічні відкриття і виникнення колоніальної системи.
18. М. Лютер – ідеолог Реформації.
19. Швейцарська Реформація.
20. Повстання міських комун Кастилії (комунерос).
21. Нідерландська буржуазна революція і її значення.
22. Італійські війни 1494–1559 рр.
23. Культура Італії.
24. Особливості розвитку промисловості в Англії у XVI ст.
25. Колоніальна експансія Англії.
26. Трансільванське князівство.
27. Молдавське і Валаське князівства.
28. Тридцятилітня війна.
29. Вестфальський мир.

VIII. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

/екзамену/

1. Охарактеризувати візантійську літературу, образотворче мистецтво й архітектуру IV–XV ст.
2. Чому Жанна д'Арк вважається національним героєм Франції?
3. Розповісти, як відбувалося норманське завоювання Англії. "Книга страшного суду".
4. Розкрити сутність реформ Христіяна II і Густава I Вази.
5. Охарактеризувати культуру Західної Європи XI–XV ст.
6. Дати оцінку наслідкам Великих географічних відкриттів.
7. Розрити особливості розвитку Північної Європи в XVI – першій половині XVII ст.
8. Охарактеризувати хринстіянство, церкву і ересі в середні віки.
9. Дати оцінку феодальній реакції й контрреформації в Західній Європі.
10. Охарактеризувати "Салічну правду".
11. Чому відбулося падіння Візантійської імперії?
12. Охарактеризувати ранній гуманізм.
13. Розповісти про турецькі завоювання на Балканах (1352–1402).
14. Розкрити особливості гуманістичного руху в XVI ст. у Західній Європі.
15. Висвітлити роль церкви в період формування феодальних відносин у Європі. Папська держава.
16. Охарактеризувати історіографію XVI–першої половини XVII ст.
17. Охарактеризувати стан освіти в Західній Європі в XI–XV ст.
18. М. Лютер як ідеолог протестантизму.
19. Прокоментувати боротьбу Болгарії й Сербії проти турецької агресії в XIV–XV ст.

20. Дати аналіз літератури і мистецтва Зах. Європи в XVI–XVII ст.

21. Охарактеризувати гуситські війни (1419–1434) і розкрити їх міжнародне значення.

22. З'ясувати, чому Іспанія і Португалія вважаються піонерами Великих географічних відкриттів.

23. Охарактеризувати англійський парламент XIII–XIV ст.

24. Показати, як проходила перша кругосвітня подорож.

25. Як відбувалося посилення королівської влади у Франції на поч. XIV ст. ?

26. Розкрити сутність західноєвропейської педагогіки. Е. Роттердамський, Я. Коменський.

27. Охарактеризувати Столітню війну Англії і Франції.

28. Розкрити історичні передумови виникнення культури Відродження

29. Розповісти, як проходив четвертий хрестовий похід (1202–1204).

30. Дати характеристику соціальної утопії. Т. Мор і Кампанелла.

31. Розкрити передумови хрестових походів та їх характер.

32. Дати характеристику Тридцятилітній війні.

33. Охарактеризувати християнську церкву в XI–XIII ст.

34. Розповісти про початок капіталістичного розвитку Англії.

35. Розповісти про розвиток торгівлі та кредитної справи у Зах. Європі в XI–XV ст.

36. Охарактеризувати Угорщину і Трансільванське князівство в XVI – першій половині XVII ст.

37. Охарактеризувати просте товарне відтворення при феодалізмі.

38. З'ясувати значення Вестфальського миру.

39. Охарактеризувати розвиток міського життя в період раннього середньовіччя.

40. Дати оцінку абсолютній монархії у Франції.

41. Як проходив процес виникнення Французького королівства?

42. Дати аналіз Реформації у Швейцарії.
43. Проаналізувати русько–візантійські відносини в IX–XI ст.
44. Охарактеризувати Молдавське і Валаське князівства в XVI – першій половині XVII ст.
45. Дати оцінку правління імператора Юстиніана.
46. Висвітлити становище балканських земель у складі Османської імперії.
47. Розповісти, як відбувалося утворення Візантійської імперії.
48. Як проходила іспанська колонізація Карибського басейну. Завоювання Мексики і Перу.
49. Розкрити сутність феодалізму.
50. Визначити характер і рушійні сили Нідерландської буржуазної революції.
51. Розкрити причини падіння Західної Римської Імперії й утворення варварських держав.
52. Охарактеризувати боротьбу балканських народів проти Порти в XVI–XVII ст.
53. Розкрити сутність поняття "середні віки", його хронологічні рамки.
54. Висвітлити міжнародне значення боротьби Польщі та інших слов'янських народів з німецькою експансією.
55. Охарактеризувати кризу рабовласницького ладу і зародження елементів феодалізму в Римській імперії.
56. Розповісти про виникнення і розвиток книгодрукування в Зах. Європі в XV–XVII ст.
57. Як християнізувалася Римська імперія?
58. Охарактеризувати західноєвропейське мистецтво XVI–XVII ст.
59. Прокоментувати боротьбу французьких королів із папством і виникнення у Франції Генеральних штатів.
60. Охарактеризувати повстання англійських селян під проводом У. Тайлера.
61. Охарактеризувати повстання міських комун Кастилії.
62. Розкрити особливості феодального ладу у Візантійській імперії.

З М І С Т

I. Мета і завдання курсу.	3
II. Міждисциплінарні зв'язки.	3
III. Навчально–методична література.	4
IV. Зміст курсу.	7
V. Тематика лекційних занять.	9
VI. Тематика і зміст семінарських /практичних/ занять.	15
VII. Контрольні роботи.	36
VIII. Питання для підсумкового контролю /екзамену/	37

В.Й. Сидорук, С.І. Жилюк, Р.М. Постолюкський

ІСТОРІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

*Програма і методичні рекомендації для самостійної роботи
студентів стаціонарної та заочної форм навчання*

Редактор	Г. А. Кревська
Коректор	І. А. Бестюк
Макет і верстка	С. В. Краля

Макет, верстку, друк здійснено у редакційно-видавничому
відділі РДГУ

Рівне, вул. С.Бандери, 12, к.14, тел. 26-48-83